

๑) อธิบายในมุมมองของทฤษฎีทางทัศนวิทยา*

พระมหาสมชาย จำปาทอง**

สมพรนุช ตันศรีสุข***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทฤษฎีทางทัศนวิทยาตามหลักทฤษฎีทางทัศนวิทยา 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีข่มขู่ขยับและทฤษฎีแก้ไขพื้นฟู และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและภาคีทั้ง 5 อันได้แก่ ชุมชนสงฆ์ ตัวพระภิกษุ เพื่อนพระภิกษุ คณะสงฆ์นอกคณะสงฆ์ และพระศาสนาตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ โดยศึกษาจากพระวินัยปิฎกและอรรถกถา ผลการศึกษาพบว่า การลงโทษตามพระวินัยคือการออกจากอาบัติ 3 ลักษณะ อันได้แก่ การพ้นจากสภาพความเป็นพระภิกษุ, การประพฤติดูถูกฐานวิี, และการแสดงอาบัติ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต เรื่อง “อาบัติในมุมมองของทฤษฎีทางทัศนวิทยา”

** นิสิตปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาภาษาบาลี-สันสกฤต และพุทธศาสนศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail: so6180169322@gmail.com

*** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่รับบทความ 22 มีนาคม 2565 วันที่แก้ไขบทความ 9 กันยายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ 8 ตุลาคม 2565

สอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีทั้งสองโดยที่แยกจากกันไม่ได้ การลงโทษตามทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งถือว่าเป็นการตัดโอกาส, เป็นความยุ่งยากและความลำบาก, และการทำให้ลำบากตามลำดับ ในขณะที่ในมุมมองของทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูถือว่าการพ้นจากภิกษุภาวะเพื่อดำรงอยู่ในสถานะอื่นที่เหมาะสม, การแยกตัวผู้ต้องอาบัติออกไปจากพระสงฆ์เพื่ออบรมและขัดเกลาจิตใจ, และ การสำนึกผิด อาบัติอาจพิจารณาให้เป็นทฤษฎีใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสำคัญของผู้ต้องอาบัติเป็นสำคัญ อาบัติเป็นโทษที่มุ่งข่มขู่พระภิกษุผู้ไม่ละอายให้อยู่ในกฎเกณฑ์ตลอดเวลา ในขณะเดียวกัน อาบัติก็เป็นวิธีการที่เอื้อประโยชน์ต่อพระภิกษุผู้เป็นกัลยาณปุถุชนจนถึงพระอรหันต์ให้ดำรงตนสอดคล้องกับธรรม ภาคิทั้ง 5 ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากอาบัติมีบทบาทในการควบคุมความสำรวมในสิกขาบทและในอินทรียของพระภิกษุ การศึกษาแสดงว่า การออกจากอาบัติเป็นการแก้ไขตนเอง เมื่อพระภิกษุต้องอาบัติต้องรีบออกจากอาบัติ

คำสำคัญ: อาบัติ ทัณฑวิทยา ทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้ง ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู วินัย

ĀPATTI FROM THE PERSPECTIVE OF PENOLOGY*

Phramaha Somchai Champathong**

Sompornnuch Tansrisook***

Abstract

This research article aims to study the monastic punishment in the Vinaya and the Commentary from the perspectives of two penological theories – deterrence theory and rehabilitative theory – as well as to analyze the relationship between the monastic offense and the five parts of Buddhism, i.e. the monastic community, the perpetrating monk, other monks, laypeople, and the religion, according to the Buddha’s objectives in the legislation of monastic orders. The research found that the three categories of monastic punishment – expulsion from monkhood, probation, and confession – are consistent with the principles of both penological

* This article is based on the thesis entitled “ĀPATTI FROM THE PERSPECTIVE OF PENOLOGY”

** Student, Master’s Degree Program in Pali-Sanskrit and Buddhist Studies, Faculty of Arts, Chulalongkorn University,
E-mail : so6180169322@gmail.com

*** Advisor, Assistant Professor, South Asian Languages Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

Received March 22, 2022, Revised September 9, 2022,

Accepted October 8, 2022

theories. From the perspective of deterrence theory, punishments undermine future opportunities, are of great inconvenience, and disgrace the perpetrator, respectively. From the perspective of rehabilitative theory, the punishments are expulsion from monkhood in order to remain in a different but more appropriate status, exclusion from monkhood for correction, and expression of penitence. Apatti can be considered either as deterrence or rehabilitation, depending on the conscience of the perpetrating monk. It is deterrence for remorseless monks so that they may be law-abiding, while it is rehabilitation for those who are well-behaved to liberated ones who have attained the spiritual goal. The 5 parts of Buddhism are stakeholders in monastic offense and play a role in monks' following of disciplinary rules and control of sense-faculties. The study shows that monastic punishments are self-correction of the wrongdoing. Having committed an offense, a monk should admit it and join the process of correction as soon as he realizes it.

Keywords: Monastic punishment, Penology, Deterrence theory, Rehabilitative theory, Vinaya

1. บทนำ

พระสงฆ์เป็นชุมชนของพระภิกษุพระภิกษุณีซึ่งอยู่ร่วมกันเพื่อศึกษา สืบทอดธรรมของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระศาสดาตามแนวทางของศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ และเมื่อสมาชิกของพระสงฆ์รูปหนึ่งกระทำการสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมด้วยเหตุแห่งอัสวกิเลสที่ตนยังละไม่หมดสิ้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อเป็นบรรทัดฐานทางความประพฤติของชุมชนและกำหนดความผิดและโทษไว้ หากฝ่าฝืน จะต้องอาบัติ อาบัติ หมายถึง การกระทำความผิดและโทษ (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์, 2541, หน้า 11, 240; พระมหาโพธิธรรมาจารย์, 2561, หน้า 28) ในบทความนี้มุ่งหมายถึง โทษ ซึ่งในที่นี้คือ ปาราชิกเป็นโทษสถานหนัก ชนิดแก้ไขไม่ได้ ขาดจากความเป็นพระภิกษุและมีให้เข้ามาบวชอีก สังฆาทิเสสเป็นโทษสถานหนักชนิดแก้ไขได้แต่มีกระบวนการที่ยุ่งยาก ส่วนอุกตัญญ์ลงโทษจนถึงทุพภิกขโทษ เป็นโทษสถานเบาและแก้ไขได้

เมื่ออาบัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นแก่สมาชิกของคณะสงฆ์อาจเกิดขึ้นได้บ่อยในชีวิตประจำวัน และมีได้มีความรุนแรงถึงชีวิตและสุขภาพร่างกาย สามารถแก้ไขกับบุคคล คณะหรือสงฆ์ก็ได้ แต่อาบัติก็เป็นธรรมที่ผู้ต้องอาบัติรู้สึกอายและไม่ต้องการเปิดเผยแก่ผู้อื่น จึงพากันปกปิดอาบัติ ซึ่งส่งผลเสียต่อคุณสมบัติของตนเองไม่อาจเป็นองค์สงฆ์ของสังฆกรรมบางอย่างได้ เช่น อุโบสถ ปวารณา เป็นต้น (พระไตรปิฎก เล่ม 4 ข้อ 169 หน้า 256; พระไตรปิฎก เล่ม 4 ข้อ 219 หน้า 347)¹ ซึ่งจะทำให้กิจการของสงฆ์เสียหาย² ส่วนในด้านการศึกษา พระภิกษุผู้ต้องอาบัติ

¹ อ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539

² ก่อนจะทำอุโบสถหรือปวารณา พระภิกษุผู้ต้องอาบัติที่แก้ไขได้ ต้องออกจากอาบัติให้เป็นผู้บริสุทธิ์ก่อน จึงทำอุโบสถหรือปวารณาร่วมกับสงฆ์ได้ แต่อนุญาตให้พระภิกษุผู้ต้องอาบัติ สังฆาทิเสสและกำลังอยู่ปริวาสหรือประพฤติมานต์ทำอุโบสถและปวารณาได้ ส่วนผู้ต้องอาบัติปาราชิก เป็นบุคคลที่พระวินัยกำหนดห้ามมิให้เข้าร่วมสังฆกรรมทุกประเภท หากเข้า ร่วมในสังฆกรรมที่ตนเป็นหนึ่งในองค์สงฆ์ จะเป็นเหตุให้สังฆกรรมนั้นใช้การไม่ได้

ย่อมได้รับความเดือดร้อนทางใจ ไม่สามารถพัฒนาตนไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือ ความพ้นทุกข์ได้ (พระไตรปิฎก เล่ม 4 ข้อ 135 หน้า 211) จะเห็นได้ว่าโทษของการต้องอาบัติของพระภิกษุตามที่แสดงในพระวินัยคืออุปสรรคที่ขัดขวางความเจริญของสงฆ์และการพัฒนาตนเอง

ในแวดวงวิชาการของชาวยุโรป แนวคิดว่าด้วยการกระทำความผิดและการลงโทษ ได้มีการอภิปรายถกเถียงมานานแล้ว แต่มีการศึกษาอย่างจริงจังในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 โดยสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาสาขาวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (พรชัย ชันดี และคณะ, 2558, หน้า 36, 56) เพื่อค้นหาสาเหตุการกระทำความผิดและศึกษาวิธีการลงโทษ ปัจจุบันวิชาการสองแขนงนี้มีการพัฒนามาโดยลำดับ แม้จะเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันแต่ก็สามารถอภิปรายแยกจากกันได้ ทฤษฎีทางทัณฑวิทยามีแนวคิดในการหยุดยั้งจัดการบุคคลผู้กระทำความผิดไม่ให้กระทำความผิดเช่นนั้นอีก ที่สำคัญมีอยู่สองทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งและทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู

ด้วยเหตุที่ผู้วิจัยได้เคยศึกษาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรมมาก่อน จึงสนใจที่จะศึกษาอาบัติในมุมมองของทฤษฎีการลงโทษทั้งสองแบบ แม้ว่าทฤษฎีจะเกิดขึ้นจากการศึกษาสังคมมนุษย์ซึ่งไม่อาจเปรียบเทียบได้กับสังคมสงฆ์ แต่ทั้งสังคมมนุษย์และสังคมสงฆ์เกิดขึ้นตามหลักการทางสังคมวิทยาที่ไม่แตกต่างกัน คือ เป็นการการรวมตัวกันเป็นกลุ่มสังคมของมนุษย์ที่มีเป้าหมายอย่างเดียวกันและยอมตนภายใต้กฎระเบียบเดียวกัน การลงโทษเป็นส่วนหนึ่งของกฎระเบียบในเวลาที่กฎระเบียบนั้นถูกละเมิด การวิเคราะห์อาบัติตามแนวทางของทฤษฎีการลงโทษจะทำให้เห็นวิธีการที่พระพุทธรเจ้าทรงใช้ในการแก้ไขพระภิกษุที่ต้องอาบัติ นอกจากนี้ยังทำให้เห็นว่าการแก้ไขภิกษุที่ต้องอาบัตินั้นเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภาคีทั้ง 5 ได้แก่ ตัวพระภิกษุเอง เพื่อนพระภิกษุผู้เป็นสหธรรมิก ชุมชนสงฆ์ คณะสงฆ์นอกคณะสงฆ์ และพระศาสนา ตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัย 10 ประการ (พระไตรปิฎก เล่ม 1 ข้อ 39 หน้า 28-29)

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อาบัติในภิกขุปาติโมกข์ตามหลักทฤษฎีทางทัณฑวิทยา ตลอดจนความสัมพันธ์ของอาบัติและภาคทั้ง 5 ดังที่กล่าวข้างต้น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระวินัยและทฤษฎีทางทัณฑวิทยามีอยู่ 2 เรื่อง ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง *ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในพระวินัยปิฎก* โดยอัจฉริยา ธิรศรีโชติ (2552) และ งานวิจัยเรื่อง *การแก้ไขผู้กระทำผิดเชิงพุทธ* ของ สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล (2559) ทั้งสองเรื่องเป็นการศึกษาแนวคิดของการออกอาบัติในพระวินัยมาประยุกต์ใช้กับผู้กระทำผิดในปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักวิชาการมองว่าการออกจากอาบัติเป็นแนวทางการลงโทษแบบแก้ไขฟื้นฟู อย่างไรก็ตามงานของผู้วิจัยสวนทางกับงานวิจัยเหล่านั้น ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยความไม่เชื่อว่าการออกจากอาบัติในพระวินัยเป็นกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู จึงมองในความหมายที่เป็นกลาง และนำทฤษฎีทางทัณฑวิทยาทั้งสองทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจวิธีการและประโยชน์ของอาบัติและการออกจากอาบัติ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาบัติที่มีต่อภาคทั้ง 5 นั้น เพื่อเข้าใจแนวทางการแก้ไขและป้องกันการต้องอาบัติของพระภิกษุ

2. อาบัติในพระวินัยปิฎก

เมื่อสังคมกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อเป็นมาตรฐานจริยธรรมในสังคม โทษจึงเป็นธรรมตรงกันข้ามกับกฎเกณฑ์ บุคคลที่ละเมิดกฎเกณฑ์ซึ่งเรียกว่าต้องโทษ จะต้องถูกลงโทษ ในพระวินัย แม้จะมีความคิดเรื่องโทษจากการละเมิดกฎเกณฑ์ แต่การลงโทษซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้ต้องโทษพ้นจากความผิดไม่ปรากฏชัดเจน อย่างไรก็ตาม กระบวนการที่มีวัตถุประสงค์เดียวกันนี้ เรียกว่า การออกจากอาบัติ การทำความเข้าใจอาบัติจากทฤษฎีทางทัณฑวิทยาจึงจำเป็นต้องแสดงถึงที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์ในพระวินัย อาบัติ และการออกจากอาบัติซึ่งถือว่าเป็นการลงโทษตามพระวินัย

2.1 กฎเกณฑ์ในพระวินัย

กฎเกณฑ์ในพระวินัยปิฎก คือ สิกขาบท หรือเป็นบทแห่งการศึกษา หรือข้อที่จะต้องศึกษา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551, หน้า 447) สิกขาบทแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ (1) เป็นข้อห้ามอย่างหนึ่ง (2) เป็นข้อบังคับให้ปฏิบัติอย่างหนึ่ง (3) เป็นข้ออนุญาตอย่างหนึ่ง ในบรรดาสิกขาบททั้ง 3 ประเภทข้างต้น ผู้วิจัยให้ความสำคัญแก่ 2 ประเภทแรกซึ่งพระพุทธเจ้าทรงปรับอาบัติกรณีที่มีการล่วงละเมิด แสดงให้เห็นความมุ่งหวังของพระพุทธเจ้าที่ต้องการให้พระภิกษุสงฆ์ยึดถือปฏิบัติตาม เป็นมาตรฐานความประพฤติสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเรียกว่า กฎเกณฑ์ กฎเกณฑ์ยังสามารถจำแนกตามลักษณะการยึดถือปฏิบัติเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กฎเกณฑ์ส่วนบุคคล สำหรับพระภิกษุแต่ละรูป กฎเกณฑ์สำหรับคณะสงฆ์ สำหรับพระสงฆ์ ดังนี้

2.1.1 กฎเกณฑ์สำหรับพระภิกษุ

เป็นมาตรฐานทางจริยธรรมทางกายและวาจาส่วนบุคคลที่พระภิกษุทุกรูปจะต้องรักษาหรืองดเว้นไม่ล่วงละเมิด สำหรับฝึกหัดขัดเกลากายและวาจาของพระภิกษุ พฤติกรรมที่เป็นของคฤหัสถ์จะกลายเป็นพฤติกรรมของบรรพชิตหรือพระภิกษุซึ่งมีความสำรวมตามที่พระพุทธเจ้ากำหนดไว้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยสันติ เป็นสาวกของพระองค์ที่ได้รับความเคารพนับถือจากคฤหัสถ์ภายนอก เป็นผู้รักษาพระศาสนาของพระองค์ ในขณะที่เดียวกันจิตใจที่ได้รับฝึกหัดขัดเกล่าให้ห่างไกลจากกิเลสตัณหา ก็พร้อมต่อการพัฒนาขึ้นสู่สมาธิและปัญญาและเข้าถึงพระนิพพานได้ ตรงกันข้ามกับพระภิกษุที่งดเว้นไม่ได้อย่างเด็ดขาดคืองดเว้นได้บ้างไม่ได้บ้าง จิตก็ขึ้นสู่สมาธิและปัญญาได้อย่างล่าช้า ส่วนพระภิกษุที่งดเว้นไม่ได้หรือล่วงละเมิดกฎเกณฑ์อย่างร้ายแรง กายและวาจาจึงต่ำกว่ามาตรฐานและหมดโอกาสพัฒนานั้นในฐานะเป็นพระภิกษุ ถูกกันออกไปจากสงฆ์เหมือนมหาสมุทรรชัดซากศพขึ้นฝั่ง (พระไตรปิฎก เล่ม 7 ข้อ 384 หน้า 280)

กฎเกณฑ์สำหรับพระภิกษุสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กฎเกณฑ์ในพระปาติโมกข์ อันได้แก่ (1) กฎเกณฑ์ที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งเป็นมาตรฐานจริยธรรมสำหรับพระภิกษุแต่ละรูปซึ่งพระภิกษุสงฆ์ยกขึ้นสวดทุกวันอุโบสถ ซึ่งนับได้ 218 ข้อ³ (2) กฎเกณฑ์ในชั้นธกะต่างๆ แห่งคัมภีร์มหาวรรค จูฬวรรค แห่งพระวินัยปิฎก แม้พระภิกษุทั้งหลายมิได้นำขึ้นสวดกันทุกกึ่งเดือนแต่พระภิกษุทั้งหลายก็ต้องเรียนรู้และไม่กระทำความผิด ได้แก่ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับจีวร เครื่องหนัง เกาส์ เสนาสนะ และกฎเกณฑ์เบ็ดเตล็ด และ (3) วัตรปฏิบัติ⁴ คือ กฎเกณฑ์อันเป็นแบบอย่างที่พระภิกษุควรปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และบุคคล (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, 2538, หน้า 52) กฎเกณฑ์ทั้งสามกลุ่มนี้เป็นพุทธบัญญัติที่พระภิกษุต้องหมั่นศึกษาและปฏิบัติ มิฉะนั้น ย่อมเป็นอาบัติสำหรับตัวภิกษุนั้น นอกจากนี้ การละเมิดกฎเกณฑ์ส่งผลเสียต่อพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ภาพลักษณ์ของชุมชนสงฆ์ตลอดจนพระธรรมวินัยที่เรียกว่าพระศาสนา

2.1.2 กฎเกณฑ์สำหรับพระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นชุมชนของพระภิกษุและพระภิกษุณี สมาชิกของพระสงฆ์ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าที่ได้รับการอุปสมบทและศึกษาปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมาอยู่ร่วมกัน จึงต้องมีกฎเกณฑ์สำหรับสมาชิกที่ต้องรับรู้และปฏิบัติร่วมกันเพื่อความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และรักษาความสงบเรียบร้อย สามารถดำเนินการกิจ ที่สำคัญคือการสืบทอดพระธรรมคำสอนต่อไปในอนาคตได้ กฎเกณฑ์สำหรับพระสงฆ์บางส่วนมีอยู่ในพระปาติโมกข์ แสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาเพราะเป็นแนวทางที่จะช่วยระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

³ ไม่รวมอนียต 2 ข้อ และอธิรณสมณะอีก 7 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยจัดไว้ในหมวดกฎเกณฑ์สำหรับพระสงฆ์

⁴ วัตรปฏิบัติถูกรวมอยู่ในเสขียวัตร 75 อันเป็นกฎเกณฑ์ที่พระภิกษุต้องศึกษาในการทำอุโบสถ แต่ที่ผู้วิจัยแสดงตรงนี้ด้วยเพื่อให้เห็นว่ากฎเกณฑ์ของพระภิกษุและพระสงฆ์ครอบคลุมพระวินัยทั้งหมด

ในสงฆ์ ถึงกระนั้น ก็มีรายละเอียดอยู่นอกพระปาติโมกข์ที่พระภิกษุจะต้องศึกษาด้วย แสดงให้เห็นว่ากฎเกณฑ์สำหรับพระสงฆ์ล้วนแต่มีความสำคัญทั้งหมด เพราะเป็นวิธีการบริหารจัดการทำให้คณะสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องและปราศจากปัญหา โดยที่ยังรักษาความเท่าเทียมกันของสมาชิกสงฆ์ทุกรูป สามารถจำแนกตามประโยชน์ได้ 2 อย่าง ดังนี้

การบริหารงานคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางกฎเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้พระสงฆ์บริหารกิจการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อแบ่งเบาภาระของพระองค์และตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ พระสงฆ์จึงต้องช่วยกันบริหารในกิจการต่าง ๆ และรวมตัวประชุมพร้อมหน้ากันในการดำเนินกิจการทุกประเภทให้ครบองค์สงฆ์ตามที่กำหนด⁵ กิจการที่พระสงฆ์ต้องร่วมกันบริหารนั้นได้แก่ การอุปสมบทคือการรับสมาชิกสงฆ์ การแต่งตั้งพระภิกษุเพื่อบริหารปัจจัย 4 การประพจน์วุฒฐานวิธีคือการออกจากอาบัติสังฆาทิเสส การลงนิคหกรรมคือการลงโทษพระภิกษุที่กระทำความผิดและไม่ยอมรับผิดและก่อความเสียหายมาก และการระงับอธิกรณ์ทุกประเภท⁶ หากบริหารงานไม่ถูกต้องตามพระบัญญัติย่อมเป็นอาบัติแก่พระภิกษุผู้มีส่วนร่วม

กิจการตามกำหนดเวลา เป็นประเพณีสงฆ์ที่เกิดขึ้นตามกาลเวลาที่แน่นอนคือเมื่อถึงวาระ พระสงฆ์ทั้งหมดที่อยู่ในสีมาเดียวกันต้องประชุมให้ครบ

⁵ องค์สงฆ์มีจำนวน 4 รูปบ้าง 5 รูปบ้าง 10 รูปบ้าง 20 รูปบ้าง และเกิน 20 รูปบ้าง ขึ้นอยู่กับกิจการแต่ละประเภท ตามประเภทของสังฆกรรมดังนี้ (1) อปโลกนกรรม คือ เพียงแต่บอกในที่ประชุมสงฆ์บ้าง (2) ญัตติกรรม คือการสวดญัตติ 1 ครั้งบ้าง (3) ญัตติทุติยกรรมคือการสวดญัตติ 1 ครั้ง และอนุสาวนา 1 ครั้ง (4) ญัตติจตุตถกรรม คือการสวดญัตติ 1 ครั้ง และอนุสาวนา 3 ครั้ง

⁶ วิวาทาธิกรณ์ คือ การโต้เถียงกันในเรื่องพระธรรมวินัย อนุวาทาธิกรณ์ คือ การโจทก์กันในเรื่องอาบัติ อาปัตตาธิกรณ์ คือ การต้องอาบัติและการถูกปรับอาบัติ กิจจาธิกรณ์ คือ กิจธุระที่สงฆ์ต้องประชุมกันทำ

องค์สงฆ์ตามพระวินัย จึงจะดำเนินการต่อไปได้ หากมีพระภิกษุไม่เพียงพอที่จะสามารถดำเนินการเป็นการสงฆ์ได้ ให้ดำเนินการเป็นคณะหรือเป็นบุคคลก็ได้ ซึ่งมีวิธีการแตกต่างกัน การมีพระภิกษุไม่ครบองค์สงฆ์จึงไม่ใช่เหตุผลที่จะละเว้นการดำเนินการ สะท้อนให้เห็นความสำคัญของกิจการเหล่านี้ที่พระภิกษุทุกรูปต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามเวลา มิฉะนั้นจะถือเป็นอาบัติ ได้แก่ (1) การทำอุโบสถ คือการประชุมสงฆ์เพื่อชำระอาบัติและสวดปาติโมกข์ทุก 14-15 วัน (2) การจำพรรษา คือการให้พระภิกษุหยุดจาริกตั้งแต่แรม 1 ค่ำเดือน 8 เป็นต้นไปตลอดไตรมาส (3) การปวารณา คือการยอมให้เพื่อนสหธรรมิกว่ากล่าวตักเตือนในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 หรือในวันมหาปวารณา (4) กลืนคือการที่พระภิกษุทั้งหลายในอาวาสพร้อมใจกันมอบผ้าให้แก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งผู้อยู่จำพรรษาครบไตรมาส ตั้งแต่วันขึ้นวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12

2.2 การออกจากอาบัติในพระวินัย

เมื่อพระภิกษุปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ข้างต้น ย่อมเป็นอาบัติแก่พระภิกษุหนักบ้างเบาบ้าง ตามความผิดที่ได้ละเมิดและรับโทษทางใจคือ ความรำคาญใจ ขัดขวางการเจริญภาวนา (สมันตปาสาทิกาอรรถกถา (บาลี) เล่ม 1 ข้อ 165 หน้า 508)⁷ โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์กล่าวโทษ คำว่า อาบัติ “อาปตติ” แปลว่า ความต้อง ความถึง หมายถึง การกระทำผิด ความผิด โทษ ภัยพิบัติ ความทุกข์ร้อน ซึ่งในบทความวิจัยนี้มุ่งหมายถึงโทษ ได้แก่ ปาราชิก เป็นอาบัติหนักชนิดแก้ไขไม่ได้ สังฆาทิเสส เป็นอาบัติหนักแก้ไขได้ ฤทธัจจย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนีย์ ทุกกฏ ทุพภาสิต จัดเป็นอาบัติเบาแก้ไขได้ (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, 2541, หน้า 11-12)

พระภิกษุเมื่อรู้ตัวว่าต้องอาบัติ จะต้องรีบออกจากอาบัตินั้น การออกจากอาบัติใช้ภาษาบาลีว่า “อาปตติยา วุฏฐาน” (พระไตรปิฎก (บาลี) เล่ม 4 ข้อ 98

⁷ อังอิงอรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย พ.ศ. 2552

หน้า 135)⁸ เป็นถ้อยคำที่ได้สะท้อนถึงความหมายในการลงโทษที่นิยมใช้ในบ้านเมืองมาอย่างยาวนานหรือการแก้ไขฟื้นฟูที่นิยมใช้ในปัจจุบันซึ่งเป็นแนวคิดสมัยใหม่ แต่เป็นกระบวนการที่ผู้ต้องอาบัติต้องดำเนินการบางอย่าง เพื่อปลดเปลื้องตนออกจากอาบัติและกลับมาบริสุทธิ์อีกครั้ง สามารถจำแนกได้ 3 ระดับ ดังนี้

1. การพ้นจากสภาพความเป็นพระภิกษุ เป็นการขับออกจากคณะสงฆ์อย่างถาวร ใช้ลงโทษแก่พระภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิก ทำให้ผู้ต้องอาบัติขาดจากความเป็นพระภิกษุทันทีและแก้ไขไม่ได้ เหมือนบุคคลถูกประหารชีวิต ไม่อาจมีชีวิตได้อีก หรือเหมือนใบไม้เหี่ยวหลุดออกจากขั้ว ซึ่งไม่สามารถนำไปต่อไว้อย่างเดิมได้ ทำให้ขาดคุณสมบัติในการพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาในฐานะเป็นพระภิกษุ อีกทั้งขาดคุณสมบัติในการเข้าร่วมกิจกรรมกับสงฆ์ และต้องออกไปจากสงฆ์ เพราะไม่มีธรรมเป็นเครื่องอยู่สำหรับผู้ต้องอาบัติปาราชิกนั้น ตามนัยแห่งสิกขาบทว่า “ปาราชิกโก โหติ อสวโส” (พระไตรปิฎก (บาลี) เล่ม 1 ข้อ 20 หน้า 37) แปลว่า ผู้เป็นอาบัติปาราชิก อยู่ร่วมกันไม่ได้

2. การประพฤติกุฎฐานวิธี เป็นหนึ่งในกระบวนการออกจากอาบัติแบบอุเทศาคามินี คือการก่นออกจากคณะสงฆ์ชั่วคราว โดยมีหลักเกณฑ์ในการลงโทษ 2 กรณี คือ 1) กรณีปกปิดอาบัติสังฆาติเสส ต้องอยู่ปริวาสเท่ากับจำนวนวันที่ปกปิดจากนั้นประพฤติกุฎฐาน 6 ค่ำและให้อัพภานคือการให้อภัยและเรียกกลับเข้าหมู่สงฆ์ 2) กรณีไม่ปกปิดอาบัติสังฆาติเสส ไม่ต้องอยู่ปริวาสให้ประพฤติกุฎฐานและอัพภานได้เลย ในระหว่างนี้ พระภิกษุจะมีสถานะต่างจากพระภิกษุทั่วไป ถูกจำกัดความสามารถบางอย่าง คลุกคลีกับหมู่คณะไม่ได้ และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของสงฆ์ และต้องบอกวัตรแก่พระภิกษุทั่วไปทุกวันและวิธีการของกุฎฐานวิธีด้วย แต่อนุญาตให้เข้าร่วมสังฆกรรมบางอย่างเพื่อการศึกษาพระวินัยได้ เช่น อุโบสถ

⁸ อ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ พ.ศ. 2538

ปวารณา เป็นต้น จึงเป็นโทษที่เบากว่าอาบัติปาราชิกและอุกเขปนียกรรม⁹ ซึ่งทำให้เข้าร่วมอุโบสถและปวารณาไม่ได้

3. การแสดงอาบัติ สำหรับการลงโทษพระภิกษุผู้ต้องอาบัติอุลลัจจัย จนถึงอาบัติทุพภาสิต ผู้ต้องอาบัติจะต้องแสวงหาผู้รับอาบัติซึ่งอาจเป็นพระภิกษุรูปเดียว คณะหรือสงฆ์ก็ได้ แล้วสารภาพผิดต่อผู้รับอาบัตินั้น¹⁰ (พระไตรปิฎก (บาลี) เล่ม 4 ข้อที่ 186 หน้า 245) เพื่อให้ผู้ต้องอาบัติสำนึกในความผิดที่ได้กระทำและกลับประพฤติตนให้อยู่ในแนวทางของการศึกษาต่อไป¹¹

การออกจากอาบัติ หรือ การลงโทษ ทั้ง 3 แนวทางข้างต้น สามารถวิเคราะห์ด้วยมุมมองของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง และทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูได้ ดังนี้

⁹ กรรมที่สงฆ์พึงทำแก่พระภิกษุผู้ไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติหรือไม่ยอมรับอาบัติหรือมีความเห็นชั่วร้าย โดยห้ามมิให้เข้าร่วมการสมโภชกับสงฆ์

¹⁰ ผู้ต้องอาบัติกล่าวว่า “อหิ อาวุโส อิตถณนัม อาปตตี อาปนโน ตัม ปฏิกิเเสมิ” อาวุโส ข้าพเจ้า ต้องอาบัติชื่อนี้ จักแสดงคืน อาบัตินั้น ผู้รับอาบัติ ถามว่า “ปสสสี” ท่านเห็นว่าเป็นอาบัติหรือ ผู้ต้องอาบัติตอบว่า “อาม ปสสามิ” ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นอาบัติครับ ผู้รับอาบัติ จึงบอกว่า “อายุตี สวเรยยาสิ” ท่านพึงสำรวมระวังต่อไปเถิด กรรมที่พระภิกษุแน่ใจว่าต้องอาบัติที่พ้นได้ด้วยการแสดง จึงใช้คำว่า “ปฏิกิเเสมิ”(จักแสดงชดใช้) หากไม่แน่ใจว่าต้องอาบัติใดในบรรดาอาบัติ 7 อย่าง จึงใช้คำว่า “ปฏิกิกริสสามิ” (จักกระทำชดใช้) เพราะครอบคลุมถึงการออกจากอาบัติด้วยการพ้นจากสภาพความเป็นพระภิกษุ การประพฤติวิญญานวิธีและการแสดงอาบัติ การใช้ “ปฏิกิกริสสามิ” เป็นการแสดงเจตนาในการแสดงอาบัติ เพื่อไม่ให้ต้องอาบัติทุกกฎเพราะการปกปิดแต่ไม่ถึงว่าเป็นการออกจากอาบัติด้วยการแสดง

¹¹ การต้องอาบัติเพราะเหตุแห่งวัตถุ ผู้ต้องอาบัติต้องสละวัตถุแก่พระภิกษุรูปเดียว คณะหรือสงฆ์ หรือทำลาย ทำให้ได้ตามขนาดที่กำหนด รื้อออก จึงแสดงอาบัติ

3. อาบัติในมุมมองของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง

ทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้งมีแนวคิดที่ว่า โทษจากการกระทำความผิดควรบัญญัติให้มีความรุนแรงเข้าไว้ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดมีความเกรงกลัว มาจากความคิดว่าการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมและการประพฤติตามกฎเกณฑ์ของสังคมมาจากตัวบุคคล ซึ่งมีเจตจำนงอิสระ (Free will) ตัดสินใจในการเลือกกระทำเพราะรักความสุขเกลียดความทุกข์ สาเหตุที่มนุษย์กระทำความผิดกฎหมาย ก็เพราะต้องการความสุขโดยไม่เห็นใจผู้อื่น ไม่เกรงกลัวต่อกระบวนการยุติธรรมและการถูกลงโทษ (พรชัย ชันดี และคณะ, 2558, หน้า 66-67) ทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งจึงให้ความสำคัญแก่การบัญญัติกฎเกณฑ์ที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ต้องตีความ เพื่อให้คนในสังคมรับรู้ร่วมกัน มีขั้นตอนการลงโทษที่รวดเร็วและไม่มีใครสามารถรอดพ้นจากการลงโทษและต้องลงโทษอย่างรุนแรงซึ่งเพียงพอที่จะข่มขู่ให้ผู้กระทำความผิดและคนในสังคมเกรงกลัวได้ โดยการประจานให้อับอาย ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือเป็นการจำกัดอิสรภาพของผู้ถูกลงโทษ บางกรณีโทษอาจจะหนักมากเกินไปไม่สัมพันธ์กับระดับของความผิด (พเยาว์ ศรีแสงทอง, 2555, หน้า 63) เพราะมุ่งเน้นให้เกิดความกลัว การบังคับใช้กฎเกณฑ์และการลงโทษตามทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งส่งผลต่อตัวผู้กระทำความผิดให้รู้สึกเข็ดหลาบ ในขณะที่คนในสังคมทั่วไปไม่กล้ากระทำความผิดในลักษณะเดียวกันอีก

ในเวลาต่อมา ทฤษฎีนี้ได้รับการปรับปรุงใหม่โดยกำหนดโทษให้เหมาะสมกับการกระทำความผิด กล่าวคือ จะไม่ลงโทษให้เกินไปกว่าความจำเป็นในกรณีทั่วไป (พเยาว์ ศรีแสงทอง, 2555, หน้า 64) ในกรณีพิเศษ การลงโทษรุนแรงก็อาจยังคงมีอยู่เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์แก่ผู้กระทำความผิดให้ได้รับความทุกข์จนไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำ ร่วมกับการประจานในที่สาธารณะให้ปรากฏไม่ให้เป็นที่เยี่ยงอย่างแก่คนอื่น เช่น การประหารชีวิตต่อหน้าสาธารณชน การเนรเทศให้ออกไปจากชุมชน เป็นต้น นอกจากโทษที่มีลักษณะรุนแรงและเหมาะสมกับความผิดแล้ว การบังคับใช้กฎหมายจะต้องกระทำด้วยความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโปร่งใส ซึ่งเชื่อกันว่ากระบวนการที่มีประสิทธิภาพเช่นนี้สามารถข่มขู่คนในสังคมได้ อย่างไรก็ตาม

การรับรู้กฎหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการป้องกันการกระทำผิด โดยเมื่อคนในสังคมได้เรียนรู้กฎหมาย จะทำให้คนที่จะกระทำผิดมีความเกรงกลัวและทำให้พลเมืองดีรู้ขอบเขตความประพฤติและจะได้ไม่พลาดพลั้งกระทำผิด ฉะนั้น อำนาจของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม มีผลต่อการป้องกันไม่ให้บุคคลกระทำผิดซ้ำและป้องกันการกระทำผิดของคนในสังคม (พรชัย ชันดี และคณะ, 2558, หน้า 65, 67)

3.1 วิธีการเกี่ยวกับการลงโทษตามแนวทางของทฤษฎี

วัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัยข้อหนึ่งในสิบข้อคือเพื่อข่มพระภิกษุผู้แก้อยาก ทั้งในขณะที่ทำการละเมิดและทำการละเมิดแล้ว สะท้อนว่า พระพุทธเจ้าทรงมุ่งจัดการพระภิกษุที่ไม่มีความละอายให้ได้รับความทุกข์ความกดดันจากสิกขาบทที่ทรงบัญญัติขึ้น เมื่อมีพระภิกษุกระทำผิดอย่างหนึ่งเป็นครั้งแรก พระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อห้ามไม่ให้พระภิกษุกระทำความผิดเช่นนั้นอีก การบัญญัติสิกขาบทและอาบัติเป็นหน้าที่ของพระพุทธเจ้าเท่านั้น และไม่ทรงมอบหมายให้แก่พระภิกษุรูปใด พุทธบัญญัตินำมาใช้กับพระภิกษุทุกรูปอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีเงื่อนไขยกเว้นให้พระภิกษุบางกลุ่ม เป็นต้นว่า พระภิกษุต้นบัญญัติ พระภิกษุวิกลจริต เป็นต้น เพื่อความเป็นธรรม (พระไตรปิฎก เล่ม 1 ข้อ 66 หน้า 53)

เมื่อพิจารณาตามแนวทางของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งจะเห็นการออกจากอาบัติด้วยการพ้นจากสภาพความเป็นพระภิกษุ การประพฤติฐานฐานวิธีและการแสดงอาบัติต่อหน้าพระภิกษุรูปหนึ่ง พระภิกษุเป็นคณะหรือสงฆ์ จึงถือว่าวิธีการออกจากอาบัติมีการจัดระดับตามความหนักเบาของความผิด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การพ้นจากสภาพความเป็นพระภิกษุ ในมุมมองของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งถือว่า อาบัติปาราชิกเป็นครุกาบัติ เป็นโทษสถานหนัก โดยทำให้ขาดจากสภาพเป็นพระภิกษุ แก้วไขกลับคืนสภาพเดิมไม่ได้ ในแง่ของการป้องกันเฉพาะราย อาบัติปาราชิกมุ่งกำจัดผู้ต้องอาบัติออกไป ไม่ให้มีความเกี่ยวข้องกับ

ชุมชนสงฆ์ในฐานะเป็นพระภิกษุและเปิดโอกาสการต้องอาบัติซ้ำอย่างถาวร ส่วนในแง่ของการป้องกันทั่วไป โทษที่มีความรุนแรงและเด็ดขาดด้วยลักษณะดังกล่าว ทำให้ผู้ต้องอาบัติได้ขาดจากความเป็นพระภิกษุ ช่มชู่พระภิกษุทั้งหลาย ให้มีความเกรงกลัว เพราะไม่ต้องการที่จะรับผลเช่นเดียวกัน ดังนั้น การลงโทษให้ออกจากสังฆมอย่างถาวรจึงเป็นการกำจัดผู้ที่สงฆ์ไม่ต้องการและตัดวงจรการต้องอาบัติซ้ำ ในขณะเดียวกัน ก็มีผลในการช่มชู่พระภิกษุรูปอื่นด้วย

2. การประพตวิญฐานวิธี ผู้ต้องอาบัติต้องเข้าไปหาสงฆ์เพื่อร้องขอต่อสงฆ์ให้ปริวาสหรือमानต์และปรับอาบัติแก่ผู้ฝ่าฝืน พระภิกษุผู้ต้องอาบัติจะมีสถานะไม่ปกติซึ่งถูกจำกัดความสามารถต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการทำให้ได้รับความอับอาย ดังนี้

1) การอยู่ปริวาสตามจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติ การอยู่ปริวาสคือการถูกจำกัดความสามารถต่าง ๆ เหมือนกับการประพติमानต์ เพื่อให้ผู้ต้องอาบัติเกิดความเกรงกลัวและเพื่อช่มชู่พระภิกษุทั้งหลายให้รู้ว่า การปกปิดอาบัติไม่มีผลดี หากแต่เป็นการเพิ่มความทุกข์ยากให้แก่ตนเอง

2) การกักบริเวณ ทำให้สูญเสียอิสรภาพ ถูกควบคุมให้อยู่ต่างหากจากพระภิกษุรูปอื่น โดยไม่ให้อยู่ร่วมกับพระภิกษุผู้ประพตวิญฐานวิธีในสถานะที่แตกต่างกันและกับพระภิกษุปกติทั่วไป และห้ามออกนอกพื้นที่กำหนดไว้หากไม่มีพระภิกษุปกติไปด้วย (พระไตรปิฎก เล่ม 6 ข้อ 91 หน้า 181-183) การฝ่าฝืนเป็นเหตุให้นับเข้าในวันรับโทษไม่ได้ ทำให้ถูกลงโทษยาวนานขึ้น การถูกควบคุมเป็นการจำกัดอิสรภาพ ทุกคนกลัวและต้องการความเป็นอิสระในการทำสิ่งต่างๆ จะเห็นได้จากกรณีศึกษาในพระวินัย ซึ่งมีพระภิกษุสึกเสียในขณะที่อยู่ปริวาสหรือประพติमानต์ โดยไม่ให้อภัยรับโทษ เพราะต้องการอิสรภาพก็มี (พระไตรปิฎก เล่ม 6 ข้อ 160 หน้า 258) ในมุมมองของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการช่มชู่ยังถือว่าการจำกัดอิสรภาพเป็นการลงโทษผู้ต้องอาบัติ จะได้หลายจำและไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่น สังคมจะปลอดภัยชั่วคราว จนกว่าจะพ้นจากอาบัติและเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะในระหว่างถูกลงโทษได้เปิดโอกาสในการต้องอาบัติอื่นๆ

3) การจำกัดความสามารถต่าง ๆ เช่น การมิให้ทำหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ การห้ามให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร การห้ามให้นิสสัยแก่พระอาคันตุกะ การห้ามรับหน้าที่สอนพระภิกษุณี การห้ามมิให้รับไหว้พระภิกษุอื่น การนั่งในอาสนะสุดท้ายต่อจากพระภิกษุนวกะ (พระไตรปิฎก เล่ม 6 ข้อ 91 หน้า 180) การจำกัดความสามารถตามพระวินัยดังกล่าว ในมุมมองทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง ถือว่าเป็นความน่ากลัว

4) การบอกวัตร¹²แก่พระภิกษุปกติที่เข้ามาในเขตกำหนด (พระไตรปิฎก เล่ม 6 ข้อ 91 หน้า 181) เพื่อให้ผู้อื่นรู้ความผิดของตน เพื่อให้เกิดความละอาย หากฝ่าฝืน ต้องอยู่ปริวาสและประพฤตินานยาวนานขึ้น (พระไตรปิฎก เล่ม 6 ข้อ 92 หน้า 185)

5) การควบคุมดูแล หลังจากทีกระบวนกรออกจากอาบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ สิ้นสุดลง ผู้ต้องอาบัติจะต้องร้องขอต่อสงฆ์จำนวน 20 รูป เพื่อขอระงับโทษและให้เรียกกลับเข้าหมู่ (สมเด็จพระวชิรญาณวรโรรส, 2555, หน้า 5) ในการนี้ พระสงฆ์เป็นผู้สังเกต ควบคุมดูแลและประเมินความประพฤติของพระภิกษุตลอดระยะเวลาที่ลงโทษ เพื่อใช้ในการพิจารณาการระงับโทษ หากว่าผู้ต้องอาบัติละเมิดวัตรต่าง ๆ สงฆ์อาจมีมติให้ประพฤติกฎฐานวิธีต่อไปจนกว่าจะหลาบจำ

หากพระภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสซ้ำ จะต้องเริ่มรับโทษใหม่เรียกว่า *มูลายปฏิกัสสนา* นอกจากนี้ยังมีโทษจากการออกอาบัติโดยไม่เรียบร้อย เพราะละเมิดข้อวัตรต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเหตุให้ระยะเวลาในการประพฤติกฎฐานวิธียาวนานขึ้น ซึ่งตามมุมมองของทฤษฎีการการข่มขู่ยับยั้งถือว่าเป็นการลงโทษเพิ่มขึ้นเพื่อให้หลาบจำ

3. การแสดงอาบัติ การแสดงอาบัติใช้สำหรับผู้ต้องอาบัติบาปให้เกิดความละอาย ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการประจานโทษ (พรชัย ชันดี และคณะ,

¹² ผู้ประพฤตินานต้องบอกวัตรทุกวัน ส่วนผู้อยู่ปริวาสไม่ต้องบอกวัตรทุกวัน

2543, หน้า 147) การทำให้ละอายจึงเป็นการติตราลักษณะหนึ่ง ซึ่งตอกย้ำหรือทำให้ผู้ถูกลงโทษรู้สึกว่าเป็นผู้กระทำผิด (พรชัย ขันดี และคณะ, 2558, หน้า 287) ผลของการประจานความผิดของตนเองทำให้พระภิกษุรูปอื่นได้รับทราบข้อเท็จจริงและอาจประณามผู้ต้องอาบัติด้วยวาจา สายตาหรือด้วยสัญลักษณ์อื่นใดว่า เป็นผู้ทุศีล อันเป็นการตอกย้ำผู้ต้องอาบัติให้รู้สึกอับอาย จึงปรากฏว่าพระภิกษุผู้ต้องอาบัติเลือกแสดงอาบัติกับพระภิกษุรูปเดียวมากกว่าจะแสดงอาบัติกับคณะหรือสงฆ์ บางรูปเลือกแสดงอาบัติกับพระภิกษุผู้ต้องอาบัติเรื่องเดียวกัน เพื่อป้องกัน การประณามจากผู้อื่นหรือให้ได้รับผลกระทบจากการประณามน้อยที่สุด บางรูปหลีกเลี่ยงความละอายนี้โดยการปกปิดอาบัติ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงห้ามทั้งหมด ทรงแสดงโทษจากการปกปิดอาบัติแม้เป็นอาบัติเล็กน้อย (พระไตรปิฎก เล่ม 4 ข้อ 135 หน้า 221-222) ในทางทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งถือว่า เมื่อพระภิกษุได้ประสบความรู้สึกอับอาย ก็จะไม่อยากต้องอาบัติซ้ำอีก ทั้งยังสร้างจินตนาการเกี่ยวกับความอับอายให้แก่ผู้อื่นและไม่กล้าละเมิดสิกขาบทเดียวกัน

3.2 การป้องกันการกระทำความผิดตามแนวทางของทฤษฎี

ตามมุมมองของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง นอกจากให้ความ สำคัญแก่โทษที่มีลักษณะเหมาะสมหรือทัดเทียมกับความผิด เพื่อสร้างประสบการณ์ แก่ผู้กระทำผิดและสร้างจินตนาการแก่ผู้คนที่ทั้งหลายแล้ว ก็ให้ความสำคัญแก่ การป้องกันการกระทำความผิดด้วย แนวทางในการป้องกันการต้องอาบัติของสงฆ์ ตามกรอบของทฤษฎีมีดังนี้

3.2.1 การปรับปรุงกฎเกณฑ์และโทษให้เหมาะสม

ตามแนวทางของทฤษฎี กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการลงโทษมีความสำคัญใน การข่มผู้กระทำผิดและข่มขู่สมาชิกในสังคม จึงต้องเอาจริงเอาจัง มีความรวดเร็ว มีความรัดกุมและลงโทษผู้กระทำผิดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม กฎเกณฑ์และ โทษบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย สิกขาบทและระเบียบปฏิบัติใน

พระวินัยซึ่งเป็นบทบัญญัติของพระสงฆ์แม้จะเป็นพุทธบัญญัติซึ่งพระพุทธเจ้าทรงกำหนดเป็นสิกขาบทและอาบัติแล้ว แต่ก็มีรายละเอียดบางอย่างที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม ตลอดจนการเพิ่มกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สิกขาบทตอบสนองวัตถุประสงค์ของการบัญญัติสิกขาบท 10 ประการ มีการข่มบุคคลผู้ไม่มีความละอาย หรือมีความเกียจคร้านและป้องกันมิให้ความเสื่อมเสียเกิดขึ้นในชุมชนสงฆ์ เป็นต้น สิกขาบทจะต้องเป็นปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์และสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมที่สงฆ์อาศัยอยู่ (สมพรนุช ต้นศรีสุข, 2565, หน้า 90) ดังในสมัยพุทธกาล เมื่อมีพระภิกษุละเมิดสิกขาบท และกล่าวปฏิเสธเพื่อให้ตนพ้นผิด จึงทรงบัญญัติอนุบัญญัติ เช่น พระภิกษุฉัพพัคคีย์ ลักษณะโทษผ้าของช่างย้อมในป่า เมื่อถูกพระภิกษุทั้งหลายทักท้วง จึงกล่าวแย้งว่า พระพุทธเจ้าบัญญัติเฉพาะทรัพย์ที่อยู่ในบ้านเท่านั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงแก้ไขสิกขาบทให้มีเนื้อหาครอบคลุมทรัพย์ที่อยู่ในป่าด้วย เป็นต้น สิกขาบทจึงมีความรัดกุมและครอบคลุมความประพฤติมากขึ้น โอกาสที่พระภิกษุจะรอดพ้นจากความผิดมีน้อย แต่บางข้อทรงปรับให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของพระภิกษุและคนรอบข้าง เช่น การบัญญัติมิให้พระภิกษุนอนร่วมกับอนุสัมบัน ต่อมาทรงแก้ไขเพิ่มเติมให้เพลาลงมาว่า พระภิกษุนอนร่วมกับอนุสัมบันได้เพียง 3 คืน ถ้าเกินกำหนด ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เป็นต้น เพื่อให้สิกขาบทมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ในเวลานั้นๆ สามารถควบคุมความประพฤติของพระภิกษุได้จริง สิกขาบทที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตไม่สามารถเอาผิดผู้กระทำความผิดตามเจตนารมณ์ของสิกขาบทได้ นอกจากนั้น พระภิกษุจะไม่สนใจศึกษาและพากันละเมิดโดยปริยาย (สมเด็จพระญาณสังวร วิมลญาณเถร, 2541, หน้า 20)

การบัญญัติกฎเกณฑ์ใหม่ที่สอดคล้องกับพระวินัยจึงมีความสำคัญโดยเฉพาะในพุทธศาสนาไทยที่ยึดหลักว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงสิกขาบทใด ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แต่เดิม ดังที่มหาเถรสมาคมไทยได้ออกประกาศ กฎและคำสั่งใหม่ ๆ เพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุในประเทศไทยให้อยู่ในกรอบของพระวินัย หลังจากที่เกิดการร้องเรียนกรณีพระภิกษุประพฤติไม่เหมาะสม รวมถึงการห้ามการกระทำที่สิกขาบทของพระสงฆ์อาจเข้าไม่ถึง เช่น การขับรถ การแสดง

ข้อความหรือภาพที่ไม่เหมาะสมในเครือข่ายสังคม เป็นต้น เป็นต้น ซึ่งตามเนื้อความของสิกขาบทเข้าไม่ถึงการกระทำผิดในปัจจุบันเพื่อห้ามการกระทำผิดของพระภิกษุตามความเหมาะสม

3.2.2 การศึกษาพระวินัย

ตามทฤษฎีการชมชู้ยั้ง สมาชิกควรได้รู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์และโทษทัณฑ์เพื่อประโยชน์แก่การยับยั้งชั่งใจตัวเอง ควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกทั้งที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติต่อกัน และตระหนักถึงความไม่ดีไม่ควรตลอดจนผลเสียต่าง ๆ จากการกระทำความผิด การศึกษาพระวินัยสำหรับพระภิกษุสงฆ์แพร่อยู่ในประเพณีของสงฆ์อยู่แล้ว ดังนี้

1. การบอกอกรณียกิจ ซึ่งมีอยู่ 4 ข้อ ได้แก่ การห้ามเสพเมถุนธรรม การห้ามลักทรัพย์ การห้ามฆ่ามนุษย์ และการห้ามพูดอวดอุตริมนุสสธรรม (พระไตรปิฎก เล่ม 4 ข้อ 129 หน้า 198-199) อกรณียกิจทั้ง 4 คือ ปาราชิกธรรม 4 ประการซึ่งหากภิกษุกระทำจะพ้นจากความเป็นพระภิกษุ พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุบอกอกรณียกิจหรือกิจที่ไม่ควรทำในเบื้องต้นแก่กุลบุตรผู้อุปสมบทเสร็จ ตามมุมมองของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการชมชู้ยั้งถือว่าเป็นการสื่อสารให้สมาชิกใหม่ของสงฆ์ได้รับทราบสิกขาบท จะได้สำรวมระวังไม่พลาดพลั้งละเมิดสิกขาบทที่มีโทษร้ายแรง เมื่อบอกอกรณียกิจแล้วจะอ้างว่าไม่รู้เพื่อให้ตนพ้นผิดมิได้ ทำให้ผู้ต้องอาบัติปาราชิก ต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุและออกไปจากชุมชนสงฆ์ เป็นการสร้างความแน่นอนในการนำผู้ต้องอาบัติมาลงโทษ ในขณะเดียวกันก็สร้างความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกลงโทษด้วย

2. การทำอุโบสถ การทำอุโบสถเป็นการประชุมสงฆ์เพื่อสวดและฟังปาติโมกข์ร่วมกันโดยที่พระภิกษุที่เข้าร่วมนั้นต้องมีศีลบริสุทธิ ปราศจากอาบัติทั้งปวง เป็นกิจจาริกรณีกาลคือกิจที่สงฆ์จะต้องช่วยกันทำให้สำเร็จ ทุก 14-15 วัน

ในเบื้องต้นกำหนดให้พระภิกษุต้องทำอุโบสถทุกรูป¹³ ถ้าในวัดไม่มีพระภิกษุรู้ปาติโมกข์ พระวินัยกำหนดให้เรียนจากอารามใกล้เคียง ข้อกำหนดนี้บ่งชี้ว่าการเรียนรู้ปาติโมกข์เป็นหน้าที่ของพระภิกษุทุกรูป การละเลยหน้าที่ทำให้ต้องอาบัติทุกกฏ ฉะนั้น การทำอุโบสถมีประโยชน์ 2 ประการ คือ (1) การออกจากอาบัติ พระภิกษุทั้งหลายจะได้ออกจากอาบัติที่ต้องแล้วตามวิधिปฏิบัติที่กำหนดไว้ ถ้าพระภิกษุสอบถามในที่ประชุมถึงการต้องอาบัติและไม่ยอมรับว่าเป็นอาบัติ (ทั้งที่ต้องอาบัติ) ปรับอาบัติทุกกฏเพราะไม่กระทำการที่ควรกระทำ (พระไตรปิฎก เล่ม 4 ข้อ 135 หน้า 211; สมันตปาสาทิกาอรรถกถา (บาลี) เล่ม 3 ข้อ 135 หน้า 114) และถ้าพระภิกษุอื่นทราบเข้าสามารถใช้วิธีบีบบังคับให้ออกจากอาบัติด้วยการโจทอาบัติหรือใช้วิธีการงดอุโบสถ เพื่อบังคับให้พระภิกษุผู้ต้องอาบัติออกไปจากที่ประชุม และ (2) การทบทวนสิกขาบทในพระปาติโมกข์ ทั้งสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เดิม และการได้เรียนรู้สิกขาบทที่ทรงบัญญัติขึ้นใหม่ตามพระดำรัสที่ตรัสกับพระภิกษุทั้งหลายให้ยกขึ้นแสดง (พระไตรปิฎก เล่ม 1 ข้อ 88 หน้า 78) พระภิกษุทั้งหลายจะได้ทบทวนสิกขาบทเดิมที่ได้บัญญัติไว้ในที่ต่าง ๆ และได้เรียนรู้สิกขาบทใหม่ การอ้างว่าไม่รู้สิกขาบทเพื่อให้ตนเองพ้นผิด จึงกระทำไม่ได้ การกล่าวอ้างต้องอาบัติปาจิตตีย์ (พระไตรปิฎก เล่ม 2 ข้อ 444 หน้า 553)

4. อาบัติในมุมมองของทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู

ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูเป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) เชื่อเจตจำนงกำหนด (Determinism) มนุษย์ไม่สามารถควบคุมการกระทำของตนได้อย่างอิสระ ดังนั้น การกระทำต่าง ๆ แม้กระทั่งการกระทำผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลายอย่างรวมกัน เช่น ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม เป็นต้น ฉะนั้น การลงโทษควรเน้นไปที่การแก้ไขที่ปัจจัยซึ่งเป็น

¹³ แต่หากพระภิกษุอาพาธไม่สามารถทำอุโบสถกับสงฆ์ได้ ก็ให้สงฆ์ทำอุโบสถในที่อยู่ของพระภิกษุนั้น ภายหลังพระพุทธเจ้าจึงทรงผ่อนปรนอนุญาตให้พระภิกษุอาพาธมอบปาริสุทธิต่อความบริสุทธิ์และฉันทะแก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งและบอกในท่ามกลางสงฆ์

สาเหตุให้บุคคลกระทำผิด โดยการจำแนกผู้กระทำผิดตามลักษณะ เพื่อศึกษาหาสาเหตุการกระทำผิดพร้อมทั้งแนวทางแก้ไข เน้นให้ออกาสแก่ผู้กระทำผิดได้แก้ไขตนเองและกลับตัว ไม่ให้ถลำลึกไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น หลีกเลี่ยงวิธีการลงโทษที่ทำให้ลายคุณลักษณะและศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งทำให้เกิดรอยมลทินหรือทำให้ได้เรียนรู้การกระทำผิดจากผู้อื่น อันเป็นอุปสรรคต่อการกลับเข้าสู่สังคมของผู้กระทำผิด เช่น หลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นแก่ผู้กระทำผิดสถานเบาเพราะไม่มีประโยชน์ต่อการแก้ไข การให้ลงโทษปรับแทนการจำคุก การรอลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ การให้การศึกษาและวิชาชีพในระหว่างจำคุก การลดวันต้องโทษ เป็นต้น วิธีการดังกล่าวถูกนำไปใช้แทนการจำคุกระยะสั้น นอกจากนี้สามารถปรับใช้ในระหว่างจำคุกระยะยาวและหลังจากผู้กระทำผิดได้ถูกจำคุกมาได้ระยะหนึ่ง ฉะนั้นการลงโทษซึ่งทำลายศักดิ์ศรีของความมนุษย์ เป็นอุปสรรคการกลับเข้าสู่สังคม เช่น การทำให้เกิดบาดแผล การทำให้ชื่อเสียงเสียหาย เป็นต้น เมื่อลงโทษผู้กระทำผิดจนผู้กระทำผิดแก้ไขตนเองได้แล้ว ควรหยุดการลงโทษทันที เพราะการลงโทษต่อไป ไม่มีประโยชน์ต่อตัวผู้กระทำผิด (นันทิ จิตสว่าง, 2541, หน้า 29-30)

4.1 วิธีการเกี่ยวกับการลงโทษตามแนวทางของทฤษฎี

ในมุมมองของทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู ทำให้เห็นโอกาสที่พระวินัยมอบให้แก่พระภิกษุซึ่งเป็นสมาชิกของสงฆ์ หากเป็นความผิดร้ายแรงต่อสมณสาธูป พระวินัยได้กั้นผู้กระทำความผิดออกไปจากสงฆ์ทันที ไม่เหนียวรั้งผู้ซึ่งไม่สามารถฝึกฝนตนตามแนวทางในพุทธศาสนาได้ แต่หากเป็นความผิดไม่ร้ายแรง พระวินัยเปิดโอกาสให้พระภิกษุสารภาพผิดและมีเวลาในการประพฤติวิภูฐานวิธีและแสดงอาบัติ แต่ถ้าพระภิกษุไม่ทำเช่นนั้น เพื่อนสหธรรมิกจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข โดยกล่าวตักเตือนหรือโจทอาบัติกันด้วยความเมตตา เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาจิตตามระบบไตรสิกขาและป้องกันความเสียหายแก่ความบริสุทธิ์ของสงฆ์ ดังนี้

1. การพ้นจากสภาพความเป็นพระภิกษุ ตามมุมมองของทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูถือว่า ได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุผู้ต้องอาบัติสูงสุดผู้มีจิตสำนึกและยอมรับผิดได้

สละเพศพระภิกษุโดยไม่ต้องลาสิกขา กับพระภิกษุรูปอื่นและออกไปจากชุมชนสงฆ์ เพราะการไม่ยอมรับผิดเป็นเหตุทำให้มีการประชุมสงฆ์เพื่อปรับอาบัติและลงโทษให้ออกไปจากคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นพระภิกษุไม่ได้ ก็ยังเปิดโอกาสให้เป็นอนุสัมบัน ได้แก่ สามเณรหรือคฤหัสถ์เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาดน ด้วยการให้ทานและรักษาศีลและเจริญภาวนาต่อไป อีกประการหนึ่ง พระภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกเป็นผู้ที่คณะสงฆ์ไม่ยอมรับ แก้ไขให้เป็นพระภิกษุไม่ได้อีก จึงต้องกำจัดออกไป เพื่อปกป้องชุมชนสงฆ์ พระธรรมวินัย ตลอดจนพระศาสนา จากความเสียหายจากการต้องอาบัติปาราชิกของสมาชิกรูปหนึ่ง

2. การประพตฺวิภูฐานวิธี เพื่อเข้าสู่กระบวนการอบรมจิตใจ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระบวนอบรมจิตใจ ในกรณีการปกปิดอาบัติร่วมด้วย เรียกว่า การอยู่ปริวาส 2) กระบวนการอบรมจิตใจโดยมิได้ปกปิดอาบัติ เรียกว่า มานัต 3) กระบวนการรับพระภิกษุคืนสู่สังคม เรียกว่า อัพภาน ตามมุมมองของทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู การประพตฺวิภูฐานวิธีถือเป็นการทำให้ผู้ต้องอาบัติสำนึกผิดและแก้ไขตนเอง ซึ่งในชุมชนสงฆ์มองว่า การกระทำผิดเสมือนความผิดพลาดในระหว่างการศึกษาของพระภิกษุ เมื่อผิดพลาดแล้ว จึงต้องแก้ไขและศึกษาต่อไป จึงสารภาพผิดและร้องขอเพื่อแก้ไขตนเองต่อสงฆ์ ในการนี้สงฆ์เป็นผู้เสียหายจากการต้องอาบัตินั้นด้วย สงฆ์จึงเป็นผู้กำหนดวิธีการและระยะเวลาในการอบรมจิตใจที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องอาบัติจนกว่าสงฆ์จะพอใจและรับพระภิกษุเข้าสู่สังคม การอบรมจิตใจให้ผู้ต้องอาบัติด้วยการให้ออกจากคณะสงฆ์ชั่วคราว มีลักษณะต่อไปนี้

1) การจำแนกพระภิกษุออกเป็นพวกและให้มีสถานะต่างกัน คือ พระภิกษุผู้ไม่ต้องอาบัติพวกหนึ่ง พระภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสพวกหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการนำตัวผู้ต้องอาบัติไปแก้ไข เพื่อป้องกันไม่ให้พระภิกษุผู้บริสุทธิ์ได้เรียนรู้พฤติกรรมจากพระภิกษุผู้ต้องอาบัติจนกลายเป็นผู้ต้องอาบัติอย่างเดียวกัน และเพื่อความสะดวกต่อการอบรมจิตใจของพระภิกษุแต่ละรูป จึงมีการจำแนกตามขั้นตอนของการแก้ไข ได้แก่ *พระภิกษุผู้อยู่ปริวาส* คือผู้ที่ต้องอาบัติและปกปิดไว้ จึงต้องรับโทษจากการปกปิดอาบัติเพิ่มเติมด้วย *พระภิกษุผู้ประพตฺ*

มานัต รับโทษจากการต้องอาบัติอย่างเดียว พระภิกษุผู้ควรแก่การอัปทาน คือ ผู้ที่รับโทษจากการต้องอาบัติและกำลังเข้าสู่การพิจารณาของสงฆ์เพื่อคืนสถานภาพ เป็นพระภิกษุปกติ และ พระภิกษุผู้เริ่มกระบวนการอบรมจิตใจใหม่ เพราะเป็น ผู้ที่ล้มเหลวในกระบวนการอบรมจิตใจ ตามมุมมองของทฤษฎี ผู้กระทำความผิดทั้ง 4 สถานะจึงอยู่ปะปนกันไม่ได้

2) การกักบริเวณ ในกระบวนการอบรมจิตใจ พระวินัยกำหนดให้กัก บริเวณพระภิกษุให้อยู่ในสถานที่ที่สงฆ์กำหนด เพื่อนำพระภิกษุเข้าสู่กระบวนการ โดยควบคุมตัวมิให้ออกนอกเขตกำหนดซึ่งไม่มีพระภิกษุอยู่ด้วย และมีให้อยู่ในที่ ปราศจากการควบคุมของพระภิกษุ หากไม่ควบคุมตัวอาจจะทำให้การอบรมจิตใจ ล้มเหลว เพราะยังไม่ได้รับการอบรมจิตใจจนสิ้นสุดกระบวนการ การปล่อยให้ เป็น อิสระในขณะที่กระบวนการยังไม่สิ้นสุด อาจจะทำให้ต้องอาบัติซ้ำและเป็นอันตราย ต่อชุมชนสงฆ์

3) การเตรียมความพร้อมในขณะที่อบรมจิตใจ พระวินัยห้ามมิให้ พระภิกษุนั้นต้องอาบัติใด ๆ เพิ่ม และห้ามก่อความทะเลาะวิวาท ห้ามตำหนิสงฆ์ เพื่อรักษาความสงบ ให้จิตใจมีความพร้อมต่อการศึกษาอบรม การอบรมจิตใจทั้งที่ ยังต้องอาบัตินิ่ง ๆ ไม่สามารถแก้ไขผู้ต้องอาบัติได้และมีแนวโน้มในการต้อง อาบัติซ้ำอีก ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักโอวาทปาฏิโมกข์ว่า การไม่ทำบาป ในขณะเดียวกันก็ทำความดี และอบรมจิตใจให้มีสมาธิและปัญญา

4) การลดอัตราเพื่อการศึกษาอบรม การจำกัดความสามารถตาม พระวินัยบางประการ เช่น การห้ามให้การอุปสมบท ห้ามให้นิสสัยแก่พระภิกษุ อาคันตุกะ ห้ามมิให้รับหน้าที่หรือสอนภิกษุณี ห้ามมิให้เดินนำหน้าพระภิกษุปกติ เป็นต้น (พระไตรปิฎก เล่ม 6 ข้อ 89 หน้า 173-174) ส่วนหนึ่งเป็นไปเพื่อการวาง ภาระเพื่อมุ่งแก้ไขตนเอง และเป็นไปเพื่อการลดทอนฐานะความถือตัวว่าเป็น พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ ซึ่งอยู่ในฐานะของปูชนียบุคคลของศิษย์ จึงต้องวางภาระ ทุกอย่าง แต่ในระหว่างนี้ พระพุทธเจ้าอนุญาตให้พระภิกษุผู้ประพฤติกฎฐานวิธีเข้า

ร่วมสังฆกรรมบางประเภทได้ เช่น การทำอุโบสถ การบวรณา เป็นต้น เพื่อการศึกษาอบรมพระวินัยเพิ่มเติม (พระไตรปิฎก เล่ม 6 ข้อ 88 หน้า 173)

5) การปลุกฝังความละเอียดใจ การบอกวัตรทุกวันแก่พระภิกษุอาคันตุกะทุกรูปตลอดระยะเวลาในการแก้ไข ทำให้ความละเอียดเกิดขึ้นภายในจิตใจของพระภิกษุ เพื่อป้องกันการต้องอาบัติในอนาคตตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู

6) ระยะเวลาในการอบรมจิตใจ พระวินัยได้กำหนดเวลาขั้นต่ำในการอยู่ปริวาสและการประพจน์มานัต ถ้าผู้ต้องอาบัติพินิจตนเองได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ละเมิดเงื่อนไขใดๆ สงฆ์ก็จะหยุดให้การอบรมจิตใจในระยะเวลาที่กำหนด เพราะถือว่าแก้ไขตนเองได้สำเร็จแล้ว ถ้าพินิจตนเองยังไม่ได้ สงฆ์ก็ยังให้ออกาสโดยการขยายเวลาออกไปจนกว่าจะพินิจตนเองได้ ดังนั้น สงฆ์จึงเป็นผู้กำหนดวิธีการและระยะเวลาในอบรมจิตใจและเป็นผู้ยุติการอบรม

3. การแสดงอาบัติ เป็นสิ่งที่พระภิกษุจะต้องปฏิบัติเมื่อต้องอาบัติอุลลัจจัยจนถึงทุพภาสิต มีสาระสำคัญว่า เมื่อพระภิกษุได้กระทำผิดแล้ว ก็รู้ตัว สาระภาพผิดนั้นและบอกว่าจะไม่กระทำอีก โดยแจ้งความผิดของตนแก่พระภิกษุรูปหนึ่ง คณะหรือสงฆ์ เป็นการเรียนรู้และสำนึกในความผิดเพื่อสำรวมระวังต่อไป การแสดงอาบัติจึงเป็นหนึ่งในหลักปฏิกรรมหรือการกระทำคืน หมายถึง การแก้ไขข้อผิดพลาด การกลับตัวให้เป็นคนดี พระพุทธศาสนามองว่า เป็นหลักในการพัฒนาคนด้วยการให้พัฒนากรรมของเขาเอง ด้วยการแก้ไข เพื่อพัฒนากรรมใหม่ให้ดียิ่งขึ้น ไม่มัวจมอยู่กับกรรมชั่วในอดีต ซึ่งทางธรรมถือว่าเป็นการเพิ่มพูนบาปอกุศลและปิดกั้นกุศลธรรมทั้งหลายและเพิ่มพูนความทุกข์ให้กับตนเอง แต่ให้อยู่กับปัญญาค้นหาข้อบกพร่องของตนแล้วคิดปรับปรุงแก้ไขหรือคิดกลับตัวใหม่ เป็นผู้ไม่ประมาท มีแต่ความเจริญงอกงามและพัฒนาสู่ความสมบูรณ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558, หน้า 291)

ตามทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูมองว่า การแสดงอาบัติเป็นการให้การศึกษาเพื่อแก้ไขพฤติกรรมไม่ดี โดยให้เรียนรู้ว่า เมื่อละเมิดอาบัติ ต้องรีบแก้ไขตนเองทันที ไม่ปล่อยให้ตนเองถลำลึกลงไปเรื่อยๆ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระสูตรว่า เมื่อพระภิกษุต้องอาบัติ ต้องรีบกระทำความอาบัตินั้น เหมือนเด็กผู้นอนหงายรับชกมือกลับเมื่อโดนไฟเฉาะนั้น (พระไตรปิฎก เล่ม 12 ข้อ 496 หน้า 534) นอกจากนั้นยังเป็นการอบรมจิตใจให้รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น โดยให้โอกาสแก่พระภิกษุผู้มีจิตสำนึกได้พิสูจน์ตนเอง ด้วยคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับพระภิกษุผู้รับอาบัติ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพยานรับทราบการแสดงอาบัติ ถ้ากระทำอีก ถือว่าผิดต่อตนเองและผู้อื่น พระวินัยเปิดโอกาสให้พระภิกษุผู้กระทำความผิดเลือกที่จะแสดงอาบัติกับพระภิกษุผู้เป็นมิตรกับตน ไม่จำเป็นต้องแสดงอาบัติกับพระภิกษุผู้เป็นศัตรูกันและสามารถเลือกจำนวนพระภิกษุผู้รับอาบัติได้ตามความพึงพอใจ คือ พระภิกษุรูปเดียว เป็นคณะคือพระภิกษุไม่เกิน 3 รูป หรือเป็นสงฆ์ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสะดวกใจในการสารภาพความผิด

4.2 การป้องกันการกระทำความผิดซ้ำตามแนวทางของทฤษฎี

ตามมุมมองของทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดสามารถทำได้ด้วยการศึกษาอบรมจิตใจ โดยให้ความสำคัญแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยการพิสูจน์ตนเองว่าจะไม่ต้องอาบัติซ้ำอีกและกลับเข้าสู่ชุมชนสงฆ์ได้อย่างเต็มภาคภูมิ ดำเนินอยู่ในมรรคาแห่งอริยบุคคล การศึกษาอบรมจิตใจในที่นี้คือการศึกษาดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขาเป็นการให้มีความเจริญในธรรมโดยกำจัดอาสวกิเลสซึ่งเป็นสาเหตุภายใน ป้องกันการต้องอาบัติซ้ำในอนาคต จึงกล่าวได้ว่า เป็นวิธีการปรับปรุงแก้ไขพระภิกษุผู้เคยต้องอาบัติอย่างยั่งยืน ในทัศนะของพระพุทธศาสนา การกระทำผิดของมนุษย์เกิดจากจิตใจที่มีความโลภ ความโกรธ และความหลง (อรรถนพ ชูบำรุง, 2540, หน้า 106) ทำให้ไม่รู้เท่าทันต้นตอและอุปาทานในเวทนาที่ได้รับทางอายตนะและนำไปสู่อกุศลกรรมบถในลักษณะต่างๆ เช่น การเสพเมถุน การลักทรัพย์ เป็นต้น (พระไตรปิฎก เล่ม 10 ข้อ 103 หน้า 61) การป้องกัน

การต้องอาบัติที่ดีที่สุดจึงต้องทำจิตใจให้อิสระจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความไม่รู้

คำว่า สิกขา ในภาษาบาลี และ ศึกษา ในภาษาสันสกฤต หมายถึง การศึกษาในพุทธศาสนาได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา หรืออภิสัสสิกขา อภิจิตตสิกขาและ อภิปญญาสิกขา ซึ่งพระภิกษุจะต้องฝึกตนอย่างเคร่งครัดให้มีอินทรีย์สังวรคือมีความสังวรระวังในทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อไม่ให้บาปอกุศลครอบงำจิตใจ (อภิสัสสิกขา) เพียรฝึกฝนจิตจนได้สมบัติ 8¹⁴ ซึ่งเป็นฐานของวิปัสสนา (อภิจิตตสิกขา) และอบรมปัญญาจนได้วิปัสสนาญาณ จนสามารถกำหนดรู้ไตรลักษณ์ (อภิปญญาสิกขา) (สมันตปาสาทิกาอรรถกถา (บาลี) เล่ม 1 ข้อ 45 หน้า 292) ซึ่งมีความลึกซึ้งไปตามลำดับ ดังที่พระพุทธเจ้าได้เปรียบเทียบการศึกษาวาเสมอเหมือนมหาสมุทร (พระไตรปิฎก เล่ม 7 ข้อ 385 หน้า 282) เมื่อได้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา ก็ชื่อว่าได้ทำให้วิถีชีวิตของตนดำรงและเจริญอยู่ในอริยมรรคด้วย เช่น เมื่อบำเพ็ญศีลได้บริบูรณ์ กายและวาจาของพระภิกษุก็สุจริต เมื่อเจริญสมาธิได้บริบูรณ์ ความพยายาม สติ และสมาธิก็จะเข้าไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ในระดับสูงขึ้นไป เมื่อเจริญปัญญาได้บริบูรณ์ ความคิดและความเห็นของพระภิกษุก็จะถูกต้องดีงาม การศึกษากับวิถีชีวิตจึงเป็นสิ่งเดียวกัน ยิ่งศึกษามาก วิถีชีวิตก็เจริญอยู่ในอริยมรรคมาก ถ้าศึกษาน้อย วิถีชีวิตก็เจริญอยู่ในอริยมรรคน้อย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545, หน้า 4-5) ในแง่ของการกำจัดกิเลส ผลของการศึกษาในข้อศีล ทำให้ละกิเลสอย่างหยาบกล่าวคือ ทุจริตทางกายและวาจา ซึ่งละได้ชั่วคราว (ตถกคฺพหฺน) ผลจากการฝึกจิตจนได้สมาธิจนถึงขั้นฌาน ทำให้ขมกิเลสอย่างละเอียดได้ (วิกขัมภนปหฺน) และทำลายกิเลสอย่างละเอียดได้อย่างถาวร ถอนโคธด้วยวิปัสสนาญาณ (สมุทฺเทปหฺน) และจบการศึกษาได้ชื่อว่า พระอเสขะเป็นพระอรหันต์ผู้ไม่ต้องศึกษาอีก

¹⁴ รูปมาน 4 อรูปมาน 4

แม้พระอเสขะจะไม่ทำอกุศลกรรมใด ๆ หรือต้องอาบัติที่มีเหตุจาก อาสวกิเลสใด ๆ อีก แต่ยังมีโอกาสต้องอาบัติที่เป็นปณณัตติวัชชะ เช่น สิกขาบทว่า ด้วยการสร้างกุณฺณสิกขาบทว่าด้วยการนอนร่วมกับอนุปสัมบัน เป็นต้น (มโนรธปุรณิ อฎฺฐกถา เล่ม 3 หน้า 469)¹⁵ อย่างไรก็ตาม ในพระไตรปิฎกแสดงไว้อย่างน่าสนใจว่า ถ้าพระภิกษุยังรักษาศีลซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพรหมจรรย์ได้อย่างสมบูรณ์¹⁶ แม้จะต้องอาบัติเล็กน้อย¹⁷ และออกจากอาบัติบ้าง บำเพ็ญสมาธิได้บางส่วน (ไม่สมบูรณ์) และบำเพ็ญปัญญาได้บางส่วน ก็สามารถบรรลุเป็นพระโสดาบันได้เป็น อย่างน้อย (พระไตรปิฎก เล่ม 20 ข้อ 87 หน้า 313) ฉะนั้น แม้ต้องอาบัติเล็กน้อย ก็ต้องออกจากอาบัติ

5. ความสัมพันธ์ระหว่างอาบัติกับภาคิทั้ง 5

อาบัติเป็นความผิดจากสิกขาบทหรือกฎเกณฑ์ของพระสงฆ์ซึ่งพระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติขึ้นโดยอาศัยประโยชน์ของภาคิทั้ง 5 ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการต้อง อาบัติและการออกจากอาบัติของพระภิกษุ ตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติ พระวินัย 10 ประการ ประกอบด้วย ชุมชนสงฆ์ ตัวพระภิกษุเอง เพื่อนพระภิกษุ ผู้เป็นสหธรรมิก คฤหัสถ์นอกคณะสงฆ์ และพระศาสนา หลักทฤษฎีทางทันตวิทยา ทั้งสองทฤษฎีแสดงให้เห็นว่า ภาคิทั้ง 5 ซึ่งได้รับผลกระทบจากการต้องอาบัติ บางพวกย่อมมีบทบาทในกำหนดวิธีการออกจากอาบัติแก่พระภิกษุผู้เพื่อยบยั้งหรือ ป้องกันการกระทำผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้งมองว่า การต้องอาบัติ ของพระภิกษุ ก่อความเสียแก่พระศาสนา สงฆ์จึงต้องบังคับใช้วินัยเพื่อทำให้ผู้ต้อง อาบัติมีความเกรงกลัว เพื่อป้องกันการต้องอาบัติในอนาคต และทฤษฎีการแก้ไข

¹⁵ อ้างอิงพระไตรปิฎกและอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย พ.ศ. 2559

¹⁶ มโนรธปุรณิอฎฺฐกถา อธิบายว่า อาทิพรหมจริยานิ หมายถึง สิกขาบทที่เป็นมหาศีล 4 ซึ่งเป็นเบื้องต้นของมรรคพรหมจรรย์

¹⁷ มโนรธปุรณิอฎฺฐกถา อธิบายว่า ขุพฺพทานุขุพฺพทานิ หมายถึง สิกขาบททั้งหมด เว้นอาบัติ ปาราชิก 4 ข้อ

ฟื้นฟูมองว่า ปัจจัยหลายอย่างเป็นสาเหตุให้พระภิกษุต้องอาบัติ ผู้ต้องอาบัติจึงต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูด้วยวิธีการที่เหมาะสม และเนื่องจากภาคีฝ่ายต่าง ๆ เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการต้องอาบัติ จึงต้องได้รับการเยียวยา โดยการเป็นผู้กำหนดวิธีการและระยะเวลาในการแก้ไขฟื้นฟูแก่ผู้ต้องอาบัติ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาบัติกับภาคีทั้ง 5 ดังนี้

1. ชุมชนสงฆ์ การบัญญัติสิกขาบทของพระพุทธเจ้าทุกครั้ง จะทรงตำหนิพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมแก่สมณะและสรรเสริญพฤติกรรมที่เหมาะสมในท่ามกลางสงฆ์ เพื่อให้พระภิกษุยอมรับด้วยความเต็มใจ การรับทราบข้อมูลทำให้สมาชิกสำนึกถึงข้อดีของการปฏิบัติและข้อเสียของการไม่ปฏิบัติตาม เล็งเห็นผลกระทบต่อนิสัยส่วนตัวและส่วนรวม เป็นลักษณะของสมาชิกในชุมชนที่ได้รับการศึกษามาอย่างถูกต้อง เมื่อสมาชิกในชุมชนปฏิบัติตามกฎได้อย่างสมบูรณ์ จะอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้าในด้านการศึกษา และมีภาพลักษณ์ที่ดี กล่าวคือ ชุมชนสงฆ์จะมีความสง่างามทั้งภายในและภายนอก

ในแง่ของการป้องกัน พระสงฆ์มีบทบาทคอยดูแลให้สมาชิกปฏิบัติตามพระวินัย ถ้าสมาชิกปฏิบัติผิด สงฆ์สามารถเข้าไปจัดการได้ เช่น เมื่อสมาชิกต้องอาบัติ ก็ให้โอกาสแก่สมาชิกได้แก้ไขตนเองก่อน ถ้าไม่แก้ไขตนเอง สงฆ์ก็จะมีมาตรการบังคับให้ออกจากอาบัติ ถ้าสมาชิกเป็นคนว่ายากสอนยาก ก็ใช้พลังหมู่ในการบีบบังคับเพื่อให้ประพฤติดุปฏิบัติตนใหม่ เช่น การลงอุกเขปนิยกรรมแก่พระฉันนะ เป็นต้น สงฆ์จึงเป็นผู้บังคับใช้พระวินัยให้มีประสิทธิภาพ เปรียบเสมือนการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความแน่นอน

2. ตัวพระภิกษุผู้ต้องอาบัติ การกำหนดอาบัติเป็นการตำหนิพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมแก่สมณะ เพื่อให้เกิดความสำนึกต่อพฤติกรรมของตน และใช้ประโยชน์จากวิธีการออกจากอาบัติประเภทต่างๆ เพื่อข่มขู่เพื่อให้เข็ดหลาบ ให้เรียนรู้ความลำบากจากการถูกลงโทษ จะได้ไม่ต้องอาบัติซ้ำอีก และเป็นการข่มขู่ไม่ให้พระภิกษุอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง นอกจากนี้การกำหนดอาบัติ เป็นแนวทางให้

สงฆ์ฝึกฝนจิตใจของผู้ต้องอาบัติให้ยอมรับกติกาของชุมชนและยอมทำตามความพอใจของสงฆ์ด้วยความเต็มใจ ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สงฆ์สามารถข่มขี่พระภิกษุผู้ต้องอาบัติที่หัวตื้อด้วยการทำให้อธิกรณ์จบได้ง่าย” (พระไตรปิฎก เล่ม 13 ข้อ 142 หน้า 159) เพื่อให้พระภิกษุเข็ดหลาบ และถ้าต้องอาบัติสูงสุด สงฆ์จะได้กำจัดออกไปด้วยความชอบธรรม ถ้าต้องอาบัติประเภทอื่น จะได้ให้โอกาสในแก้ไขตนเอง เพื่อการพัฒนาตนสู่เป้าหมายสูงสุด

ในแง่ของการป้องกัน พระภิกษุผู้ต้องอาบัติจะต้องรู้หน้าที่ของตนเอง ถ้าต้องอาบัติ ก็ให้ออกจากอาบัติตามวิธีปฏิบัติและสำรวมระวังต่อไป ต้องหมั่นเพียรศึกษาพระวินัยที่เป็นอาทิพรหมจริยการศึกษาและอภิสมาจาริกาศึกษา เพื่อให้รู้ขอบเขตความประพฤติ จะได้ไม่ต้องอาบัติซ้ำอีก และต้องปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา จนสามารถละกิเลสได้อย่างถาวร จนเป็นพระอเสขะบุคคล

3. เพื่อนพระภิกษุผู้เป็นสหธรรมิก เมื่อพระภิกษุผู้ต้องอาบัติได้ออกจากอาบัติ พระภิกษุปกติทั่วไปก็ต้องเดือดร้อนเพราะไม่ต้องถูกเบียดเบียนทั้งทางกายและวาจาและอยู่เป็นสุข นอกจากนี้ การกำหนดความผิดและอาบัติ ยังเป็นข้อหมายให้รู้ถึงขอบเขตความประพฤติแก่พระภิกษุผู้ตั้งใจทำตามกฎระเบียบของสังคม ทำให้เป็นผู้กล้าหาญ ส่งงามในบริษัท 4 ยังความปราโมทย์และกุศลธรรมอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นและนำไปสู่ความหลุดพ้นได้ (สมันตปาสาทิกาอัฐฎกธา (บาลี) เล่ม 1 หน้า 106) ซึ่งสามารถป้องกันความเสียหายต่าง ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นในปัจจุบันด้วยศีล และเมื่อศึกษาตามหลักไตรสิกขาได้อย่างสมบูรณ์คือถึงขั้นของปัญญาระดับสูง ก็สามารถกำจัดความเสียหายต่าง ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเด็ดขาด

ในแง่ของการป้องกัน สมาชิกสงฆ์จะมีความเจริญงอกงามได้ ก็ด้วยอาศัยกัลยาณมิตร ตั้งแต่การได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระอุปัชฌาย์และอาจารย์จนครบกำหนดระยะเวลา 5 พรรษา และจนมีคุณสมบัติเพียงพอต่อการคุ้มครองตนเองได้ และถ้ามองในมิติที่พระภิกษุทุกรูปเป็นผู้ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ก็ให้ว่ากล่าวตักเตือนกัน เมื่อเพื่อนสหธรรมิกมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม พระวินัยให้ถือเป็นธุระของพระภิกษุทุกรูปจะต้องตรวจสอบความประพฤติของกันและกัน เช่น ห้ามมิให้ปกปิดอาบัติ

ของกันและกัน การกำหนดให้โจทพระภิกษุด้วยอาบัติมีมูล การเห็นความบกพร่องของความประพฤติ จึงว่ากล่าวตักเตือนในวันปวารณา เป็นต้น เพื่อความบริสุทธิ์ของส่วนรวม

4. คฤหัสถ์นอกคณะสงฆ์ การบัญญัติสิกขาบท นอกจากจะป้องกันไม่ให้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมแก่สมณะเกิดขึ้นซ้ำอีก ยังเป็นการการรับผิดชอบต่อความรู้สึกของคฤหัสถ์ คฤหัสถ์ได้รับการเยียวยาความรู้สึกและกลับมีศรัทธาอีกครั้ง และถ้าพระภิกษุปฏิบัติชอบตามพระวินัย มีกายวาจาเรียบร้อย มีภาพลักษณ์ที่ดี ก็ทำให้เกิดศรัทธาแก่คฤหัสถ์นอกศาสนาได้ บางคนประกาศตนเป็นอุบาสกอุบาสิกาขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิตก็มี บางคนเข้ามาอุปสมบทและสำเร็จมรรคผลเป็นจำนวนมากก็มี ส่วนคฤหัสถ์ในพระศาสนา เมื่อได้ศึกษาพระวินัย รู้ถึงข้อห้ามและข้ออนุญาตอย่างลึกซึ้ง เมื่อได้พบเห็นพระภิกษุผู้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด ก็จะมีศรัทธาและได้ประโยชน์จากธรรมมากยิ่งขึ้น (สุภาพรรณ ฌ บางช้าง, 2550, หน้า 122-123) ถ้าจำนวนของคฤหัสถ์ที่มีธรรมมีจำนวนมากขึ้น ก็ช่วยยกระดับสังคมให้ดีขึ้นด้วย

ในแง่ของการป้องกัน เนื่องจากพระภิกษุอาศัยปัจจัย 4 จากคฤหัสถ์เพื่อเลี้ยงชีพ คฤหัสถ์จึงมีส่วนได้เสียจากความประพฤติของพระภิกษุด้วย เมื่อพระภิกษุมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม คฤหัสถ์จึงมีความชอบธรรมและแสดงออกด้วยการตำหนิ บ้าง ด้วยการกราบทูลพระพุทธเจ้าเพื่อให้แก้ไขปัญหบ้าง หรือด้วยการไม่ถวายปัจจัย 4 บ้าง การกระทำดังกล่าวจึงมีความชอบธรรม และถือว่าคฤหัสถ์ทำหน้าที่ในการกำหนดพฤติกรรมของพระภิกษุ เพื่อให้พระภิกษุได้สำรวมระวังกายและวาจาของตนด้วย อีกอย่างหนึ่ง คฤหัสถ์ผู้รู้วินัยจะช่วยป้องกันไม่ให้พระภิกษุต้องอาบัติ เช่น คฤหัสถ์มอบรูปียะแก่ไวยวัจกรเพื่อซื้อจีวร โดยไม่ถวายรูปียะแก่พระภิกษุโดยตรง เป็นต้น

5. พระศาสนา องค์ภาพของพระศาสนามี 2 ส่วนคือ ธรรมและวินัย การจะเข้าถึงธรรมซึ่งเป็นปรมาตมสังขจะต้องอาศัยวินัยซึ่งเป็นสมมติสังขจะ พระวินัย

คือระเบียบแบบแผนทุกอย่างของชุมชนสงฆ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรม เพื่อเข้าถึงความหลุดพ้น จึงเสมือนพื้นแผ่นดินรองรับพระสัทธรรม กล่าวคือพระภิกษุผู้มีศีลเท่านั้นจึงจะสามารถประพฤติธรรมจนสามารถหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงได้ (สุภาพรณ ฌ บางช้าง, 2550, หน้า 127) ส่วนพระภิกษุผู้ทุศีล ไม่อาจจะยังกุศลธรรมแม้เพียงเล็กน้อยเป็นต้นว่า ความปราโมทย์ ความอิมใจ ความสงบให้เกิดขึ้น (สมันตปาสาทิกาอรรถกถา (บาลี) เล่ม 1 หน้า 106) ฉะนั้น พระวินัยจึงเป็นเครื่องสนับสนุนให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ อีกอย่างหนึ่ง การปฏิบัติตามพระวินัย โดยการไม่ละเมิดสิกขาบทที่ดี การยอมออกจากอาบัติที่ดี จึงถือว่าเป็นสนับสนุนและรักษาพระวินัยให้คงอยู่ ไม่ให้สูญหายไป เมื่อพระธรรมและพระวินัยคงอยู่ ชุมชนสงฆ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อการประพฤติพรหมจรรย์ก็ยังคงอยู่ สังคมศุภวัตรก็จะได้ประโยชน์จากธรรมของพระศาสนาต่อไป

ในแง่ของการป้องกัน พระศาสนาประกอบด้วยธรรมและวินัย เมื่อพระภิกษุปฏิบัติตามพระวินัย พระวินัยก็เป็นเครื่องรักษากายวาจาของพระภิกษุ และไม่ต้องอาบัติ จึงทำให้การเจริญสมาธิและปัญญามีความเจริญก้าวหน้า ธรรมที่เกิดจากการเจริญสมาธิและปัญญานั้น ก็ทำให้พระภิกษุห่างไกลจากอาบัติมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น พระวินัย จัดเป็นเครื่องควบคุมภายนอก ส่วนธรรมที่เกิดจากการเจริญสมาธิและปัญญา จัดเป็นเครื่องควบคุมภายใน

6. สรุปผลการศึกษา

อาบัติ หมายถึง ความผิดและโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ทั้งหลายในพระวินัย ในแง่ของการลงโทษ สามารถจำแนกได้ 3 ระดับ ได้แก่ การพ้นจากสภาพความเป็นพระภิกษุ การประพฤติฐานวินัย และการแสดงอาบัติ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การลงโทษดังกล่าวตามหลักทฤษฎีทางทฤษฎีทศวิทยา 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งและทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งทั้งสองทฤษฎีมีความแตกต่างในด้านแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทบาทความสัมพันธ์ของอาบัติกับภาคีทั้ง 5 ตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติ

พระวินัย 10 ประการ โดยศึกษาจากพระวินยปิฎก และอรรถกถา

ตามมุมมองของทฤษฎีทางพันธุวิทยา การลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง มีลักษณะของการทำลายสถานะของพระภิกษุผู้กระทำความผิด ด้วยการให้พ้นสภาพจากความเป็นพระภิกษุและห้ามมิให้อุปสมบทอีก การถูกควบคุมมิให้อยู่อย่างอิสระ การจำกัดความสามารถและการประจานตัวให้ได้รับความอับอาย เพื่อให้จดจำ และไม่ต้องอาบัติซ้ำ และลงโทษอย่างเปิดเผยมิให้พระภิกษุทั้งหลายเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ส่วนการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูมีลักษณะของการให้โอกาสแก่พระภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกได้เจริญงอกงามในสถานะอื่น การสำนึกผิดและยอมรับโทษด้วยตนเอง การนำตัวพระภิกษุผู้ต้องอาบัติออกจากพระภิกษุปกติและจัดพระภิกษุเป็นกลุ่มเพื่อความสะดวกแก่การแก้ไขเป็นรายบุคคล การจัดสภาพแวดล้อมและการจัดเตรียมจิตใจของพระภิกษุเพื่อการศึกษา การให้สงฆ์มีส่วนร่วมในการแก้ไขทั้งการกำหนดวิธีการออกจากอาบัติ การรับรู้ความผิดและการพิจารณาให้เป็นผู้บริสุทธิ์ การช่วยให้พระภิกษุได้พ้นจากความผิดในอดีตและทำกรรมดีต่อไป การใช้ทั้งสองทฤษฎีในการศึกษาวิเคราะห์ทำให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงใช้แนวทางทฤษฎีทั้งสองนี้ควบคู่กัน กล่าวคือ ในขณะที่ทรงบัญญัติสิกขาบทและอนุบัญญัติตลอดจนกำหนดโทษให้ทันต่อสถานการณ์ในสังคมเพื่อห้ามปรามความประพฤติที่เป็นอาบัติ ทรงให้พระภิกษุสังวรในศีล เจริญสมาธิ และอบรมปัญญา ซึ่งเป็นทางกำจัดกิเลสซึ่งเป็นต้นตอของการต้องอาบัติ

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของอาบัติกับภาติจะเห็นถึงประโยชน์ที่ภาติได้รับจากกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ชุมชนสงฆ์จะมีภาพลักษณ์ที่ดีต้องขึ้นอยู่กับสมาชิกภายในชุมชน ซึ่งแต่ละรูปต้องมีความเคร่งครัดในพระวินัย โดยไม่ละเมิดสิกขาบทและการยอมรับการออกจากอาบัติ จะได้เข็ดหลาบและปรับปรุงแก้ไขตนเอง เพื่อให้สมาชิกอยู่ด้วยกันอย่างผาสุก ไม่เบียดเบียนกันให้ได้รับความทุกข์ ภาพลักษณ์ดังกล่าวจะทำให้คฤหัสถ์มีศรัทธาต่อชุมชนสงฆ์ เข้ามาศึกษาและได้ประโยชน์จากธรรม ช่วยให้อยกระดับสังคมของคฤหัสถ์ให้ดีขึ้น และสุดท้ายความเคร่งครัดในพระวินัยช่วยให้พระภิกษุมีความเจริญงอกงามในศีล สมาธิ และปัญญา

เป็นพระอริยบุคคลในพระศาสนา ฉะนั้นความมีอยู่ของวินัยและพระสัทธรรมเป็นความเจริญงอกงามของพระศาสนา

ภาคีเหล่านี้มีบทบาทในการรักษาความประเพณีของสงฆ์ สงฆ์จะต้องมีความเข้มแข็งในการบังคับใช้พระวินัย เพื่อให้พระภิกษุแต่ละรูปเกรงกลัวและมีความสำรวมในศีล และเพื่อนพระภิกษุที่เป็นสหธรรมิกและคฤหัสถ์จะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของพระภิกษุและว่ากล่าวตักเตือนอยู่เสมอ เพื่อเป็นการลดโอกาสในการละเมิดพระวินัย เมื่อพระภิกษุมีความเคร่งครัดในพระวินัยและมีความเจริญก้าวหน้าในธรรม พระวินัยและธรรมนั้นแหละจะเป็นเครื่องรักษาพระภิกษุเอง เหนือสิ่งอื่นใด พระภิกษุควรสำรวมอินทรีย์อยู่เสมอ หากพลาดพลั้งต้องอาบัติ ต้องสำนึกว่า อาบัตินั้นเป็นธรรมขัดขวางการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา และทำลายความสงบสุขต่อภาคี การออกจากอาบัติทำให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้าในการศึกษาและทำให้ภาคีมีความสงบสุข ดังนั้น ถ้าพระภิกษุต้องอาบัติใด ๆ ก็ตาม ต้องรู้ตัวและให้ถือว่ามียุติหน้าที่ในการออกจากอาบัติเสมอ

รายการอ้างอิง

นันทิ จิตสว่าง. (2541). *หลักทัมขวิทย์ยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*.

กรุงเทพมหานคร: Imprint.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *การศึกษา ฉบับง่าย Education Made Easy*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). (2561). *พระวินัยบัญญัติ*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

เพียว ศรีแสงทอง. (2555). *การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด (Punishment and correction)*. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักส์.

- พรชัย ขันดี, ทัศนพงศ์ พุตระกุล, จอมเดช ตริเมฆ. (2558). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. ส.เจริญการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). *สยามรัฐสส เตปิฎก*. กรุงเทพมหานคร. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *สมณปาสาทิกา นาม วินยฎกถา*. กรุงเทพมหานคร. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2559). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล*. นครปฐม. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพมหานคร: ผลิตธรรม.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2541-2555). *วินัยมุข เล่ม 1-3*. กรุงเทพมหานคร. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมพรนุช ดันศรีสุข. (2022). อาบัติลักทรัพย์ในพุทฺธิยปาราชิก. *วารสารธรรมธारा*. 8 (1), 80-121.
- สุนติ คงเทพ. (2557). *รอกการลงโทษ: ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล. (2559). การแก้ไขผู้กระทำความผิดเชิงพุทธ. *ว.มรม. (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์)*, 10(1), 19-25.
- สุภาพรณ ณ บางช้าง. (2550). *รัตนประทีปแห่งพระไตรปิฎก พระวินัยปิฎก* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: คราฟแมนเพรส จำกัด.
- อัจฉริยา ธีรศรีโชติ. (2552). *ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในพระวินัยปิฎก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- อรรถนพ ชูบำรุง. (2540). *อาชญาวิทยาแนวพุทธ BUDDHIST CRIMINOLOGY*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย